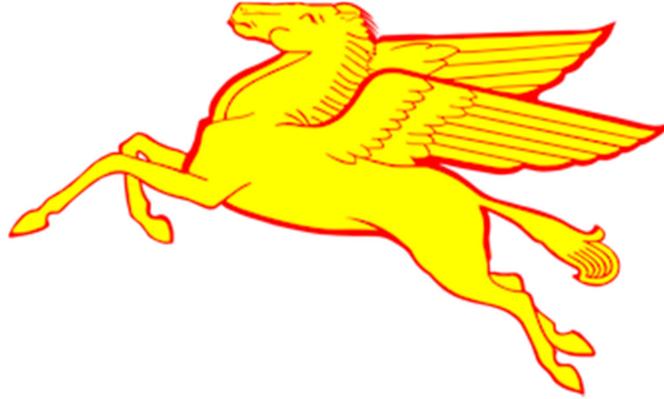

NĂM NGỌ NÓI CHUYỆN NGỰA

Lời Tác giả: Cú đầu năm mới, thiên hạ đua nhau chúc mừng những “lời hay, ý đẹp” nhất, cũng chỉ để mong nhận được lại những lời đáp lễ “như ý”. Từ lâu, chúc tụng đã trở thành một truyền thống văn hóa không thể thiếu được trong những ngày Tết Ta trọng đại của dân Việt mình. -LTT

Tết năm nay Bính Ngọ 2026 là năm con Ngựa, nên những lời chúc thường mang nét đậm đà “tình ngựa” như:

*“Nhanh như ngựa vĩa
– Khỏe như ngựa thồ
– Sang như ngựa xe
– Vui như ngựa sáo...”*

Hoặc:

*“Sức khỏe dẻo dai như ngựa chiến,
Sự nghiệp phi nhanh như ngựa bay,
Tình duyên bền chặt như dây cương,
Tiền tài chất đống như cỏ non...”*

Trong Thập nhị Địa Chi, Ngọ đứng hạng thứ 7 của 12 con vật và được con người coi trọng. Theo Tự điển Việt Nam thì Ngựa là loài thú to, móng cao và cứng, đầu dài, bờm dài, đuôi dài, và chạy rất nhanh. Ngoài ra, Ngọ cũng được dùng trong nhiều trường hợp như giờ Ngọ, đúng Ngọ, cúng Ngọ hay tháng Ngọ, nhưng chẳng liên quan gì đến ngựa.

Ngựa là con vật trung thành, là biểu tượng của sự kiên nhẫn, may mắn, tài lộc. Vì thế, người Hoa thường treo tranh ngựa trong nhà và mỗi đầu năm mới họ thường lấy câu “Mã đáo thành công” để chúc nhau. Giới họa sĩ trên thế giới đều công nhận cái “thần” của loài ngựa qua nét vẽ của Từ Bi Hồng (1895–1953), người Trung Hoa, là tuyệt vời, sinh động.

Tranh “tứ mã” của họa sĩ Từ Bi Hồng

Ngay từ thuở khai thiên lập địa, ngựa vốn là phương tiện di chuyển nhanh nhất và phục vụ đắc lực cho chiến trường, trận mạc. Người xưa có câu: “Mã cách lửa thi”, nói lên chí khí của người nam nhi xông pha nơi trận mạc, xem cái chết nhẹ tựa lông hồng, chỉ cần lấy da ngựa bọc thân:

*“Chí làm trai dẫm nghìn da ngựa
Gieo Thái Sơn nhẹ tựa hồng mao”...*

Thần thoại La Mã và Hy Lạp cổ đại kể cho chúng ta về một quái nhân đầu người, mình ngựa được gọi là “Nhân Mã”. Khoa Thiên Văn học Tây Phương đặt tên một chòm sao trên trời là “Nhân Mã” (Sagittarius). Trong 12 quẻ bói toán của Phương Tây có quẻ Nhân Mã xếp hạng thứ 9. Nổi tiếng nhất trong truyền thuyết phương Tây là câu chuyện “Con ngựa thành Troy”.

Hình ảnh “vành móng ngựa” ngày nay được dùng làm biểu tượng cho uy quyền và sự nghiêm minh của tòa án, bắt nguồn từ việc dùng ngựa để xé xác hoặc giày xéo phạm nhân, thể hiện sự nghiêm khắc và hà khắc của pháp luật của thời La Mã xưa.

Theo sách Cổ học tinh hoa của Ôn Như Nguyễn Văn Ngọc nhắc đến Quản Trọng với tài năng đặc biệt không chỉ là chăn nuôi voi, ngựa mà còn có biệt tài “nói chuyện” với chúng. Cũng nhờ ngựa “Xích Thố” mà Quan Vân Trường đã tạo ra nhiều chiến công oanh liệt giúp Lưu Bị. Suốt bao năm trên chiến trường, Ô Truy với Hạng Võ đã tạo nên bao chiến công hiển hách.

Ở Việt Nam vào đời vua Hùng Vương thứ sáu, với huyền thoại con ngựa sắt của Phù Đổng Thiên Vương vừa bay vừa phun lửa diệt giặc Ân và sau khi phá tan giặc, liền bay vút lên trời cao biến mất.

Trong ca dao Việt Nam, ngựa là con vật rất quen thuộc được sử dụng để so sánh, ẩn dụ như:

*“Ngựa hay chẳng quản đường dài,
Nước kiêu mới biết tài trai anh hùng.”*

“ngựa non háu đá” hoặc “thẳng như ruột ngựa”. Tục ngữ Nga có câu “Ngựa bốn vó vẫn cứ bị vấp ngã”, nước Nhật có câu:

*“Biết ngựa qua bước đi,
biết người qua giao tiếp.”*

Đặc biệt câu chuyện “Tái Ông thất mã” vẫn còn được truyền tụng đến ngày nay.

Các thi nhân thường dùng hình ảnh con ngựa để diễn tả phẩm chất của người cưỡi. Nguyễn Du trong truyện Kiều, tả bóng ngựa lẫn Kim Trọng hiện lên thật thanh lịch và tao nhã với:

*“Tuyết in sắc, ngựa câu giòn
Cỏ pha màu áo nhuộm non da trời”.*

Hoặc Từ Hải với vẻ oai nghi trong câu:

“Thanh gươm, yên ngựa lên đường thẳng dong” và

“Từ công ra ngựa thân nghênh cửa ngoài”.

Chinh Phụ Ngâm Khúc của Đặng Trần Côn, với lời tả của một thiếu phụ có chồng phải ra trận mạc:

*“Áo chàng đỏ tựa ráng pha
Ngựa chàng sắc trắng như là tuyết in.”*

Với Huy Cận, nhìn nét đẹp xưa khi:

*“Dừng chân nghĩ ngựa non cao
Dặm xa lữ thứ kẻ nào héo hon.”*

Hay Bà Huyện Thanh Quan trong Thăng Long hoài cổ:

*“Lối xưa xe ngựa hồn thu thảo
Đền cũ lâu đài bóng tịch dương.”*

Trong âm nhạc, Trịnh Công Sơn nhắc tới ngựa rất nhiều lần:

*“Ngựa hồng đã mỏi vó chết trên đôi quê hương...
Ngựa buông vó người đi chùn chân đã bao lần...
Ngựa hí vang đường xa, vọng suốt đất trời kia...
Đời vẽ tôi tên mục đồng, rồi vẽ thêm con ngựa hồng...
vó ngựa trên đời hay dấu chim bay...
nhớ ngựa thồ ngoại ô xa vắng.”*

Trong những ca khúc của ông. Phạm Duy với bài Ngựa Hồng, Vết Thù Trên Lưng Ngựa Hoang, Trần Tiến với Ngẫu Hứng Ngựa Ô, Lê Mộng Nguyễn với Vó Ngựa Giang Hồ, Lê Yên với Ngựa Phi Đường Xa, v.v.

Xe ngựa là một trong những phương tiện sơ khai nhất, gắn gũi giữa ngựa và người. Vào thập niên 1950–1960, xe ngựa kéo là phương tiện vận chuyển công cộng trên các đường phố Sài Gòn cùng với xe máy, xe đạp. Xe ngựa trở thành một hình ảnh đẹp trong đời sống của người dân thôn quê cũng như thành thị, qua thơ của thi sĩ Bằng Bá Lân:

*“Tôi yêu tiếng Việt miền Nam
Yêu con sông rộng, yêu hàng dừa cao
Yêu xe thồ mộ xóm xao
Trên đường khúc khuỷu đi vào miền quê.”* **–(Tôi yêu)**

Nhưng không phải lúc nào ngựa cũng được yêu thích. Đôi lúc người ta khoác lên cho “ngựa” những tiếng “chửi” mà ngựa chưa hề làm, ngựa thường bị liên lụy vào những chuyện thị phi do người đời gán ghép cho.

Phụ nữ ăn mặc quần áo lộng lẫy, xúc nước hoa, son phấn lòe loẹt đi chơi thì bị gọi là “đi ngựa”, mặc dù “ngựa” chưa bao giờ biết phấn son hay nhảy nhót. Đàn bà, con gái lãng loàn, hư thân mất nết thì bị chửi là đồ “đĩ ngựa”, mặc dù ngựa có biết làm gì đâu. Nhân viên, thuộc hạ đưng chạm tới sếp lớn, thì bị gọi là “Mó nhắm dái ngựa” cho dù ngựa chưa bao giờ đòi làm “sếp”.

Đôi lúc thấy tội nghiệp cho “ngựa”, nó có làm hại ai đâu, mà thiên hạ cứ réo lên “Đừng có ngựa”, “Mày ngựa lắm con ạ” hoặc “xé xác con ngựa bà đó mới được”, thật rõ khổ cho kiếp “ngựa”. Có lẽ kiếp trước nó vụng tu, nên kiếp này phải trả, thiệt là “oan oi ông Địa”.

Truyện ngắn “Người ngựa, Ngựa người” của Nguyễn Công Hoan kể trong đêm giao thừa, một người phu kéo xe rán chạy thêm giờ để có tiền cho gia đình ăn Tết. Anh gặp phải một cô gái ăn sương không nhà cửa, bắt anh kéo xe chạy lang thang, rồi đề nghị trả công tiền kéo xe bằng “tình”. Oái oăm thay, con “ngựa người” lại phải kéo con “người ngựa”, thật là chua xót cho kiếp phận làm người.

Năm này Bính Ngọ 2026 lại về, một năm rất đặc biệt với đám bạn bè chúng tôi, những thằng sinh vào tuổi “trâu”. Ngày xưa ông bà mình hay nói “ngưu tầm ngưu, mã tầm mã”, nhưng năm nay thì đúng là duyên tiền định “ngưu mã tầm nhau”. Nhưng liệu cuộc gặp gỡ này có mang lại những điều tốt đẹp hơn không, hay rốt cuộc cũng chỉ là “Làm thân trâu ngựa”?

Có vài thằng bạn trâu các có hỏi “lỡ” gặp phải ngựa đực thì sao? Thấy tụi nó lo xa mà tội nghiệp, thời buổi này “đực rựa” ăn ở với nhau hà rầm có sao đâu, nhiều khi cũng còn là “mốt thời thượng” được yêu chuộng dưới thời cụ Biden bên Mỹ quốc vĩ đại nữa kìa.

Tôi nói yên chí đi, năm nay các bạn “trâu đực” của tôi sẽ gặp toàn “ngựa cái” không thôi, thì tụi nó bảo nói cứ như trạng. Tuy tôi không phải là thầy bói, nhưng lý do thì thật là đơn giản, có đời nào “ngựa đực lại thất bính” bao giờ? Vì thế, người ta gọi năm nay là “Bính Ngọ” để phân biệt “ngựa này” với “ngựa nọ”. Nếu bạn trâu nào thích “ngựa không chứng”, thì nên chọn “Mậu Ngọ” là tốt nhất, vì theo thầy bói mù, thì loại ngựa này “ngựa nhưng không ngựa”.

Vì ngựa và trâu đều ăn cỏ như nhau, nên trước khi bàn tiếp chuyện “ngựa”, thiết nghĩ cũng cần kể lể một vài nỗi oan ức liên lụy đến bọn “trâu đực” chúng tôi, cho bớt tủi hổ trong lòng.

Ai cũng biết, làm trâu là phải ăn cỏ, nếu không thì làm sao mà sống. Ngựa cũng ăn cỏ có sao đâu? Vậy mà bọn trâu đực chúng tôi tuy hơi “luống tuổi” một chút, răng cỏ còn xài được, mà “lỡ” vẫn còn thèm ăn cỏ, nhất là cỏ non, thì lại bị thiên hạ chửi là “trâu già gặm cỏ non”, thiệt là bất công, “ngựa già của Chúa Trịnh” vẫn ăn cỏ non mỗi ngày mà có ai nói gì đâu? Có lẽ, chỉ tại mấy con trâu già khác cũng muốn ăn mà không được, thèm chảy nước dãi, hậm hực nên mới sanh ra chuyện, đúng là “trâu buộc ghét trâu ăn”.

Chưa hết, cứ “trâu” và “ngựa” đứng bên nhau, thì thiên hạ lại gọi là “đầu trâu, mặt ngựa”. Trong đám bạn thân trâu của tôi, có một thằng bạn trâu, mỗi lần chụp hình là buồn mặt dù bề ngoài cười toe toét, vì ai coi hình nó chụp đều bảo đúng là “đầu trâu mặt ngựa”, chỉ vì nó lỡ mang cái nghiệp họ “Mã”. Thấy thì cũng tội đấy, nhưng quen lâu mới biết, thằng này cũng... “ngựa” thiệt!

Có người lại bảo hai tuổi này “trâu và ngựa” năm nay rất là hợp, kết hợp làm ăn với nhau sẽ “Mã đáo thành công”, được xã hội... đen kính nể, loại có “máu mặt” trong giới giang hồ. Nếu hai tuổi này lấy nhau, lo gì con cái “đầu trâu mặt ngựa” không nối dõi tông đường. Thành công nhất vẫn là những nghề dịch vụ, kinh doanh bất hợp pháp, chẳng hạn như nghề “bảo kê”, “đòi nợ” theo kiểu xã hội đen, v.v., nhưng kê, nghề nào chẳng là nghề. Thiên heo, gánh củi mà còn làm vua được, thì tại sao những nghề này lại không có “tiền đồ xán lạn”?

Thời VNCH, có một nhân vật nổi tiếng với biệt danh Mã Thầu Dậu để ám chỉ Tín Mã Nàm với ý nghĩa là con “ngựa điên”. Hắn vốn là một tay Thầu Dậu (Đầu Gà), một bậc đàn anh lớn trong giới giang hồ Hoa Kiều, đại diện Hội Tam Hoàng thuộc chi nhánh Sài Gòn–Chợ Lớn, chẳng đã từng “vang bóng một thời” hay sao?

Rồi nào phải “trâu ngựa” chỉ hợp nhau ở trần gian, mà ngay cả khi xuống Âm Phủ lúc nào cũng đi có đôi. Giữa trâu và ngựa có một sự ràng buộc theo quan niệm văn hóa dân gian. Con trâu tượng trưng cho bệnh tật và con ngựa tượng trưng cho tuổi già, cả hai đều dẫn dắt con người đến cái chết. Hai vị tiểu thần Đầu Trâu, Mặt Ngựa có nhiệm vụ đưa linh hồn người chết đến Diêm Vương phán xử và sau đó đưa xuống địa ngục. Một vài thằng bạn trâu của chúng tôi đã đi trước, giờ này cũng “có thể” đang là cai ngục ở dưới không chừng, người xưa thường bảo, tới đâu có bạn, có bè bao giờ cũng vẫn hơn.

Trở lại chuyện ngựa, năm nay Ngọ “mới” về, làm tôi nhớ Ngọ “xưa” trong bài thơ “Ngày xưa Hoàng Thị” của nhà thơ Phạm Thiên Thư:

*“Em tan trường
Cuối đường mây đỏ
Anh tìm theo Ngọ
Dáng lau lách buồn.”*

hay

*“Mười năm rồi Ngọ
Tình cờ qua đây
Cây xưa vẫn gầy
Phơi nghiêng ráng đỏ.”*

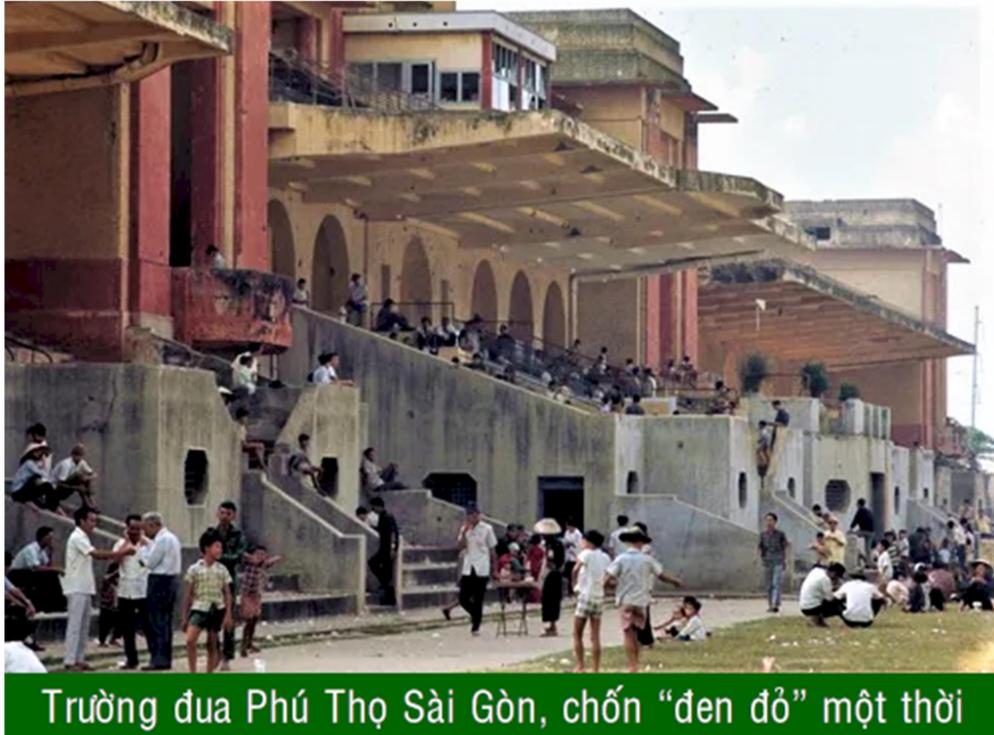
Rồi lại nghĩ đến không biết bao nhiêu “em” cứ tự nhận mình là “ngựa” (ngọ), mặc dù chính tác giả bài thơ đã bác bỏ nhiều lần. Thiệt cũng lạ, làm người thật không thích, chỉ thích làm “ngựa” (ngọ) thôi. Không tin ư?

“Hoàng Dược Thảo tuyên bố rằng bản thân mình chính là nguyên mẫu nhân vật Hoàng Thị Ngọ trong bài thơ lẫn bài hát Ngày xưa Hoàng Thị. Nhưng qua bức thư của thi sĩ Phạm Thiên Thư, do nhạc sĩ Phạm Duy chuyển, cho biết: Hoàng Dược Thảo tức Huỳnh Thị Châu chẳng phải là Hoàng Thị Ngọ”. Và “Tập san Đồng Khánh – Hai Bà Trưng ghi rõ rằng Bạch Lê Quang là giáo viên tổ trưởng tổ Văn, tán rằng Hoàng Thị Ngọ là nữ sinh trường Đồng Khánh ở Huế, lại còn bốt rằng Ngày xưa Hoàng Thị dành riêng cho Huế, cho trường Đồng Khánh.” (Trích từ Weblog Phanxipang)

Rồi chợt nhớ đến một ông, cũng lại là “Ngọ” (ngựa) ở xứ Cộng Hòa XHCNVN, nhưng không chịu ăn cỏ mà chỉ thích ăn tiền, nên dính vào một vụ án lớn, tòa chưa kịp xử, thì tự nhiên đang khỏe như ngựa bỗng dung chuyển sang từ trần. Theo những tay nuôi ngựa

chiến, thì thường tuổi thọ của ngựa chừng 25 đến 30 năm, ông ngựa này sống thọ đến 60 tuổi thì chắc phải là “Quý Ngựa” rồi.

Nếu chỉ nói những chuyện thị phi về ngựa như “đi ngựa” hay “đĩ ngựa” mà không nhắc đến “đua ngựa” là một thiếu sót lớn, bởi vì ngoài chuyện “đi” và “đĩ” thì ngựa còn biết “chạy” nữa cơ. Đua ngựa là môn thể thao giải trí ở Sài Gòn đã có dưới thời chính quyền thực dân Pháp cai trị. Người Pháp xây trường đua Phú Thọ vào năm 1932, lớn nhất nhì Châu Á, mà giới ăn chơi thượng lưu vùng Nam kỳ Lục tỉnh thường xuyên lui tới.

Đọc truyện “Ở theo thời” của nhà văn Hồ Biểu Chánh tả cảnh sinh hoạt nơi trường đua Phú Thọ “Khi ra gần tới trường đua thì gặp xe hơi, xe ngựa, xe máy chật đường, rồi tới cửa thì thấy thiên hạ chen nhau mua giấy mà vô nướm nượp”, để nhớ lại một thời vinh quang của ngựa. Hồi thời VNCN, nhiều vị học giả cũng như học thật, du học ở Tây về Sài Gòn, vì mê “ngựa” từ hồi còn ở bên, nên thường hay lãng vãng ở trường đua ngựa vào những ngày cuối tuần. Không biết các cụ còn mê loại ngựa nào nữa không? Mà thôi, “ngựa nào mà chả ngựa”. Năm nay Ngựa về, nhớ đến những câu chúc của cụ Trần Tế Xương:

*“Chúc nhau trăm tuổi bạc đầu râu
Trăm, nghìn, vạn mớ để vào đâu?
Đừa thì mua tước, đừa mua quan
Sinh năm để bầy được vương tròn.”*

Mà phát mệt. Ở cái tuổi này “còn làm gì được nữa đâu”, chỉ mong cầu sao các bạn trâu của tôi có được chút ít sức khỏe, để còn kịp “đi ngựa” trước khi “đi châu”...

Tết ơi là Tết. Ngựa ơi là ngựa!

Norway, Tết Bình Ngộ 2026
Lê Trường Tại

---

*Nguồn: Internet eMail by **kq lvh** chuyển*

Đăng ngày thứ Tư, February 4, 2026
tkd, Khoá 10A—72/SQTĐ/ĐĐ, ĐĐ11/TĐ1ND, QLVNCH